

เอกสารประกอบการสอน
รายวิชาการบริหารกองทุนอิสลาม
รหัสวิชา 2105309

บทนำ

โดย

อ.ศักดา เซะวิเศษ

สาขาวิชาธุรกิจอิสลามศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บทนำ

- **“ชะกาด”** ตามความหมายในเชิงภาษาศาสตร์ หมายถึง การทำให้สะอาดบริสุทธิ์ ความจำเริญ หรือการพัฒนา ในขณะที่ความหมายทางซารีอะฮฺ (หนทางปฏิบัติ หรือ วิถีชีวิตที่คนมุสลิมต้องดำเนินตาม) หมายถึง อัตร่าส่วนที่แน่นอนที่ได้จากทรัพย์สินที่แน่นอนซึ่งบังคับให้จ่ายแก่บุคคล ที่แน่นอนหาก (อับลูเลาะ บารู, 2549, น. 91) หรือความหมายที่ทำให้เข้าใจชัดเจนขึ้น คือ สวัสดิการชะกาด ถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบสวัสดิการสังคมในอิสลามที่มุ่งเน้นให้สวัสดิการในการดูแลปกป้องบุคคลในสังคม ซึ่งเป็นภารกิจของปัจเจกบุคคลที่มีความสามารถ โดยที่หลักสวัสดิการนั้น ได้ครอบคลุมตั้งแต่ระดับอุดมการณ์ของสังคม จริยธรรมของบุคคลในสังคม พฤติกรรมการใช้ชีวิตในสังคม โดยมีความศรัทธาต่อพระเจ้าเป็นแกนกลาง และการช่วยเหลือด้วยทรัพย์สินเป็นกลไก เพื่อให้ผู้มีสิทธิรับชะกาด สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข (ศุภชัย สมันตรัฐ, 2548, น. 16) ดังนั้น เจตนาของการจ่ายชะกาด คือ การชำระจิตใจให้บริสุทธิ์จากความตระหนี่ ขี้เหนียว ซึ่งเป็นโรคที่เป็นภัยต่อความเจริญทางจิตใจของสังคมมนุษย์ ชะกาดจึงเป็นสิ่งชำระล้างสังคมให้บริสุทธิ์จากการขัดแย้งระหว่างคนมีกับคนจน ซึ่งนอกจากจะเป็นการภักดีต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ต่อสังคมส่วนรวมอีกด้วย พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์มาด้วยความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความสามารถแตกต่างกัน ที่ทำให้รายได้ของแต่ละคนแตกต่างกันตามไปด้วย อิสลามไม่ต้องการให้ความแตกต่างด้านความสามารถ ด้านรายได้นี้ นำไปสู่ความแตกต่างด้านชนชั้นจนเกิดความขัดแย้งขึ้นจากความแตกต่างนั้น คนรวยไม่ใส่ใจคนยากจน มองดูด้วยสายตาเหยียดหยาม ในขณะที่คนยากจนมองคนรวยด้วยสายตาแห่งความอิจฉา และมีชีวิตอยู่อย่างแร้นแค้น อิสลามไม่ต้องการให้มีสถานการณ์แบบนี้เกิดขึ้นในสังคม ดังคำกล่าวของท่านศาสดามุฮัมมัดที่ว่า “คนใดกินจนท้องอืด แล้วปล่อยให้เพื่อนบ้านหิวโหย คนนั้นมิใช่มุสลิม” ซึ่งคำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะให้คนในสังคมใช้ชีวิตอย่าง เกื้อกูลกัน

บทนำ

- **ในขณะที่ชะกาด ความหมายในเชิงนิติศาสตร์อิสลาม** หมายถึง ทรัพย์สินจำนวนหนึ่งที่ศาสนาอิสลามได้บัญญัติให้เจ้าของทรัพย์สินนั้น มีหน้าที่ต้องจ่ายให้แก่บุคคลซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับชะกาดตามหลักเกณฑ์และ เงื่อนไข ที่บัญญัติศาสนาอิสลามได้กำหนดไว้ ซึ่งส่วนที่ถูกกำหนดไว้เป็นหน้าที่บนทรัพย์สินที่ถูกเจาะจงของบุคคลบุคคล หนึ่ง ในช่วงระยะเวลาที่ถูกกำหนดหรือหมายถึงทรัพย์สินจำนวนหนึ่งที่อัลลอฮทรงกำหนด ให้จ่ายแก่บรรดาที่ผู้มีสิทธิ โดยที่อิสลามถือว่า จำนวนของทรัพย์สินที่ถูกนำไปจ่ายเป็นทาน ชะกาด นั้นยังความเจริญงอกเงยให้แก่ส่วนที่เหลือจากที่ได้จ่ายไป และเป็นการชำระกิเลสของผู้บริจาคด้วย (al-Qardhawi, Yusuf.1993, Fiqh al-Zakah . Berut : al-Risalah . p : 37) อิบนิ ตัยมีนะห์ กล่าวว่า “จิตใจของผู้บริจาคบริสุทธิ์สะอาดและทรัพย์สินของเขาอกเงย” (Ibn Taimiah ,Muhammad . 1967. Majmua Fatawa . USA : The Geramon Press. P : 8) การงอกเงยและการขัดเกลามีได้จำกัดอยู่ที่ทรัพย์สินอย่างเดียว แต่กินความไปถึงจิตใจของผู้บริจาคอีกด้วย (โองการที่ 103 ซูเราะห์ อัตเตาบะฮฺ กล่าวว่า “จงรับเอาทานจากสมบัติของพวกเขา เพื่อเจ้า (มุฮัมมัด) จะได้ชำระพวกเขาให้สะอาดและขัดเกลากพวกเขา (ด้วยทานนั้น)” มีการกล่าวถึง คำชะกาด ไว้ในอัลกรุอานถึง 30 ครั้ง กล่าวควบคุมกับคำนมาซไว้ในโองการเดียวกันถึง 27 ครั้ง กล่าวควบคุมกับคำนมาซไว้ในโองการเดียวกันถึง 27 ครั้ง จาก 30 ครั้งนี้มี 8 ครั้ง เป็นโองการที่ประธานลงมาที่มักกะฮ นอกนั้นประธานลงมาที่มะดีนะฮ์ทั้งสิ้น) จึงเห็นได้ว่า ชะกาดเป็นความเจริญ ความงอกเงย และการขัดเกลากทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับรูปธรรม คือทรัพย์สินสมบัติ และนามธรรมคือ จิตใจ หมายความว่า การบริจาคทรัพย์สินที่เป็นทานชะกาดนำมาซึ่งความเจริญ ความงอกเงยให้แก่ทรัพย์สินสมบัติและเป็นการขัดเกลากิเลสของผู้บริจาค มิให้เห็นแก่ตัว มีความตระหนี่ ปราศจากความเมตตาดต่อบรรดาผู้ที่ขัดสนยากจน

บทนำ

- ในขณะที่ผู้ปฏิเสษชะกาศด้วยความตระหนี่แล้ว เขาผู้นั้นถูกจัดให้เป็นผู้ที่ทำบาปใหญ่ชนิดหนึ่ง ซึ่งหากเขาเสียชีวิตในขณะที่นั้นชะกาศกรรมของเขาจะถูกกำหนดโดยพระประสงค์ของอัล ลอฮฺ(ซ.บ.)ระหว่างเข้าสวรรค์หรือลงนรก และจะต้องถูกประจานให้ผู้อื่นได้รับทราบถึงพฤติกรรมของเขา ดังพระดำรัสของพระองค์ไว้
- ความว่า : แท้จริงอัลลอฮฺจะไม่ทรงอภัยโทษ แก่ผู้ที่ตั้งภาคีกับพระองค์โดยเด็ดขาด และพระองค์จะทรงอภัยโทษในบาปอื่นต่อผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ (อันนิสาอู : 48)
- บุคคลที่ปฏิเสษการออกชะกาศนั้น อัลลอฮฺ (ซ.บ.)ได้ทรงกำหนดบทลงโทษแก่เขาไว้แล้ว ดังพระดำรัสของพระองค์
- ความว่า : และบรรดาผู้สะสมทองคำและเงิน โดยไม่ยอมจ่ายไปในวิถีสงของอัลลอฮฺ จงแจ้งข่าวดีแก่พวกเขาเถิดถึงการลงโทษอันเจ็บปวด ในวันที่มันจะถูกนำมาเผาในไฟนรก ยะฮันนัม แล้วนำมันไปนาบนหน้าผาก สีข้าง และหลังของพวกเขา นี่คือน้ำที่พวกเขาสะสมไว้เพื่อตัวของพวกเจ้าเอง ดังนั้นพวกเจ้าจงลิ้มรส สิ่งที่พวกเขาได้สะสมไว้เถิด. (อัตเตาบะฮฺ : 34-35)

บทนำ

- และท่านอับดุลฮะยีเราะฮ์ (ร.ฎ.) รายงานว่า ท่านศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล.) ได้กล่าวไว้ :
- ความว่า : ไม่มีผู้ครอบครองทรัพย์สินใด ที่ไม่จ่ายซะกาต (ในวันปรโลก) นอกเสียจากทรัพย์สินนั้น จะถูกนำไปเผาในรอกญะฮัมหม์ จนเป็นเถ้า แล้วถูกนำไปทับกับสีข้างทั้งสองและหน้าผากของเขา จนถึงวันที่อัลลอฮ์จะทรงพิพากษาบ่าวของพระองค์ ในวันซึ่งเวลาของมันนานเท่ากับห้าหมื่นปี (ของโลกรนี้). รายงานโดย บุคอรีและมุสลิม

บทนำ

• ดังนั้นชะกาด ถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบสวัสดิการสังคมในอิสลามที่มุ่งเน้นให้สวัสดิการในการดูแลปกป้องบุคคลในสังคม ซึ่งเป็นภารกิจของปัจเจกบุคคลที่มีความสามารถ โดยที่หลักสวัสดิการนั้น ได้ครอบคลุมตั้งแต่ระดับอุดมการณ์ของสังคม จริยธรรมของบุคคลในสังคม พฤติกรรมการใช้ชีวิตในสังคม โดยมีความศรัทธาต่อพระเจ้าเป็นแกนกลาง และการช่วยเหลือด้วยทรัพย์สินเป็นกลไก เพื่อให้ผู้มีสิทธิรับชะกาดสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข (ศุภชัย สมันตรัฐ. 2548. “การพัฒนาการบริหารสวัสดิการชะกาดของชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูล” วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. น. 16) ในขณะที่เจตนาของการจ่ายชะกาด คือ การชำระจิตใจให้บริสุทธิ์จากความตระหนี่ ซึ่งเป็นโรคที่เป็นภัยต่อความเจริญทางจิตใจของสังคมมนุษย์ ชะกาดจึงเป็นสิ่งชำระล้างสังคมให้บริสุทธิ์จากการขัดแย้งระหว่างคนรวยกับคนจน ซึ่งนอกจากจะเป็นการภักดีต่อพระเจ้าเป็นเจ้าแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ต่อสังคมส่วนรวมอีกด้วย พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์มาด้วยความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความสามารถแตกต่างกัน ที่ทำให้รายได้ของแต่ละคนแตกต่างกันตามไปด้วย อิสลามไม่ต้องการให้ความแตกต่างด้านความสามารถ ด้านรายได้นี้ นำไปสู่ความแตกต่างด้านชนชั้น จนเกิดความขัดแย้งขึ้นจากความแตกต่างนั้น คนรวยไม่ใส่ใจคนยากจน มองดูด้วยสายตาเหยียดหยาม ในขณะที่คนยากจนมองคนรวยด้วยสายตาแห่งความอิจฉา และมีชีวิตอยู่อย่างแร้นแค้น อิสลามไม่ต้องการให้มีสถานการณ์แบบนี้เกิดขึ้นในสังคม ดังคำกล่าวของท่านศาสดามุฮัมมัด ความว่า “คนใดกินจนท้องอืด แล้วปล่อยให้เพื่อนบ้านหิวโหย คนนั้นมิใช่มุสลิม” (รายงานโดยบุคอรีและมุสลิม) ซึ่งคำกล่าวนี้นสะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะให้คนในสังคมใช้ชีวิตอย่าง เกื้อกูลกัน

บทนำ

- นอกจากนี้สิ่งที่ยืนยันความสำคัญของชะกาดในฐานะที่เป็นโครงสร้างสำคัญ 1 ใน 5 ของอิสลาม คือ ชะกาด มีการกล่าวถึงในอัลกุรอานควบคู่กับการละหมาด จำนวนหลายประโยค นั้นแสดงให้เห็นว่า เป็นบทบัญญัติที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะละหมาดเป็นหลักปฏิบัติเพื่อพระเจ้า เป็นเสาหลักของศาสนา ในขณะที่ชะกาดเป็นหลักปฏิบัติเพื่อมนุษย์ (ท่านญิบรีล (เทวทูตของพระเจ้า) ได้มาถามท่านนบี ศ็อลยฺ (ศาสดา) ว่าอิสลามคืออะไร ท่านนบี ศ็อลยฺ ตอบว่า “อิสลามคือการปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ และมุฮัมมัดเป็นรَسُولแห่งอัลลอฮฺ การดำรงนมาซ การบริจาคชะกาด การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน และการทำฮัจย์” รายงานโดย บุคอรี-มุสลิม)

บทนำ

- คณะทำงานการกระจายรายได้ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550, น.13) ได้มีการแบ่งรูปแบบสวัสดิการเป็น 4 ฐาน ซึ่ง ๓ ฐาน ถือเป็นสวัสดิการฐานชีวิตวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นสวัสดิการพื้นฐานของชีวิต ในขณะที่ ระพีพรรณ คำหอม (2545, น. 273) ได้กล่าวถึง “๓ ฐาน” ในความหมายที่ใกล้เคียงกัน คือ เป็น “สวัสดิการพื้นฐาน” ที่เกิดจากฐานคิดทางศาสนา เป็นสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมที่ไม่ได้ปรากฏรูปแบบชัดเจนให้คนภายนอกได้เข้าใจมากนัก ดังนั้น จึงไม่ใช้เรื่องแปลกที่คำว่า “๓ ฐาน” จะไม่ใช่คำที่คุ้นเคยนักสำหรับศาสนิกอื่นที่มีใช้มุสลิม แต่เป็นสิ่งที่ผู้ศรัทธาในอิสลาม ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของศาสนา เนื่องจากเป็นหนึ่งในห้าข้อปฏิบัติที่มุสลิมต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนด ไว้อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ “๓ ฐาน” จึงถือเป็นการยืนยันการศรัทธาด้วยการปฏิบัติสำหรับมุสลิมทั่วโลก มีใช้เพียงชุมชนมุสลิมภาคใต้ของประเทศไทยเท่านั้น

บรรณานุกรม

- วรรณวดี พูลพอกสิน.(2551). ระบบชะกาต (ทานบังคับ) : เศรษฐกิจชุมชนในอิสลาม.
(ออนไลน์). เข้าถึงเมื่อ 19 มกราคม 2558 จาก <http://islamicfinancethai.com/ชะกาต-zakat/ความสำคัญของชะกาต/>.